

Графічна інтерпретація орнаменту вишивки.
2005 Мамут ЧУРЛУ

«Аиле дегерликлери» нагъыш

□ Ишни беджерди:

Советский район Ильичево
умумтасиль мектебининъ
10 сыныф талебеси
Аблякимова Фадме
Наримановна

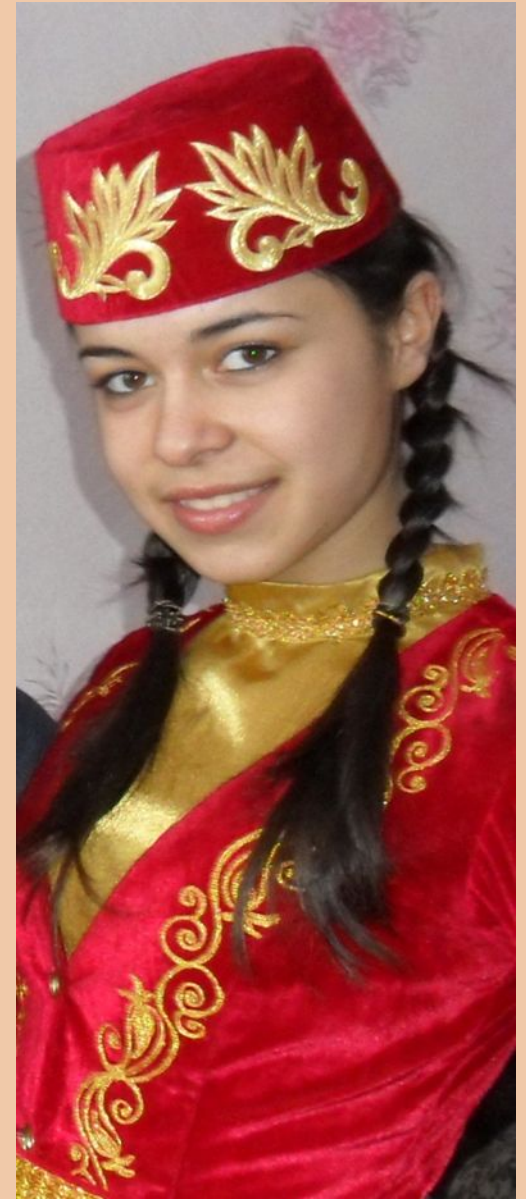
Оджа :

*Къырымтатар тили ве
эдебият оджасы*

Бальчаева Э.С

2012с

Мен, Аблякимова Фадме,
Советский район Ильичево
умумтасиль мектебининъ
10 сыныфында окъуйым.
«Аиле дегерликлери» ярышында
биринджи кере иштирак этем.
Мен къартанамнынъ нагъышлы
диварбези акъкъында икяе этмек истейим.

Бизим къорантамыз балабан ве муаббет. Мен озюмни бахтлы инсан саям, чюнки меним къартбаба ве къартаналарым бар. Бабамнынъ анасы-бабасы – Махфуре къартанам ве Мустафа дедем бизнен берабер яшай. Оларнынъ одасы чешит эджыяларнен безетильген. Олар эписи къартанамнынъ эллеринен ишленген. Къартанамнынъ эджыярлары бизим къорантамызнынъ дегерлиги, тарихымызнынъ бир парчасыдыр.

Махфуре къартанам 1937 сенеси Судакъ районнынъ Къутлакъ коюнде, Ибраим агъа ве Ваде-шерфенинъ къорантасында догъды. Къартанамлар бир огълан ве дёрт къыз эдилер. Дешетли 1944 сенеси бутюн халкъымызнен берабер сюртюнликке огърадылар. Олар Озьбекистаннынъ Андижан виляетине тюшти. Башларындан хорлукълар, ёкъсузлыкъ, ачлыкъ кечти.

Лякин олар яшадылар, Ватангъа къайтмакъ умютинен яшадылар Ниае, 1972 сенеси Къырымгъа кочип кельдилер. Ондан берли , Ички районнынъ Учъ Къую коюнде яшайлар.

Къартанам яшлыгъында нагъышламагъа севе эди. Нагъышларнынъ кенарларыны да гырджвалар орип яраштыра тургъан. Биринджи юзъбезлерини 0,15 яшында экенде ишледи. 22 яшынадже 15 эджыяр, пешкирлер ,100 зияде явлучыкълар нагъышлады . Чюнки эвель къырымтатарларда ойле адет олгъан. Келин азырлагъан нишан богъчасында озъ къолунен нагъышлагъан юзъбезлер, учкъур, кисе, киев явлукълары олмакъ керек.

Той куню къартанамнынъ одасы шу эджыярларнен безетильди. Явлучыкълар исе, тойнынъ сабасына кельген мусафир къадынларгъа дагъытылды.

Къартанамнынъ нагъышлы пешкири

Къартанамнынъ диварбезлери

Гырджвалар

Энди **ДИКЪКЪАТЫНЪЫЗНЫ** эвджыярларгъа
джельп этмек истейим. Орьнекли безлернинъ бир
чешити сайылгъан эвджыярлар- къырымтатар
орьнекли токъумаджылыгъы ве ишлемелернинъ
парлакъ нумюнеси. Эвджыярлар савут-саба
рафларыны, мусафир одасынынъ, я да ятакъ
одасынынъ диварларыны яраштыра эди.
Къырымтатарларда безетме ролюни ойнагъан ве
куньделик яшайышта къулланылгъан безлернинъ
чешитлери пек чокътыр:

юзьбезлер, тизбезлер. диварбезлер.

Къырымтатар одасынынъ безетилюви

Нагъышлар,
башталары эвде
токъулгъан басма
узериinde сонъра исе
къадифе, атлас
узериinde йипек, юнь
йиплернен, кимерде
алтын, я да кумюш
теллернен, эм де
фабрикада япылгъан
алтын шнурларнен
япыла тургъан.

Учкъур XIX асыр

Къырымтатар орьнекли нагъышларнынъ 10 чешити олгъан:
«татар ишлемеси», «эсап ишлемеси», «телли ишлеме», «мыкълама»,
«букме», «къаснакъ», «аппликация», «пуллу ишлеме», «инджилернен»,
«къыйметли ташларнен ишлеме». Ишлемелернинъ бутюн бу
чешитлери XX асырнынъ башларына къадар сакъланып къалгъан
эдилер. Басмагъа орьнек чекюв технологиясы асырлар девамында
денъишмеди. Эр бир койде, эр бир шеэрде орьнек ресими япкъан
къадынлар чалышкъан ве олар кенди ресимлеринен этрафтаки бутюн
койлерни теминлей эдилер.

Учкъур

XIX асыр

Ресим басмагъа кечирильмеден эвель, къатты картон къагъыттан ресим къалыбы япыла, сонъра исе бу къалып басманынъ орьнек чекиледжек ерине къоюла ве этрафы къарандашнен сызыла, сонъ орьнек нагъышлана эди.

Эвджыяр
XIX асыр

Къырымтатар нагъышларында учъ тюрлю орьнек расткеле: геометрик орьнеклер, айван ресимлери, осюмлюк орьнеклери (ляле, къаранфиль, замбакъ, нюлюферге, яни Къырымда энъ чокъ расткелинген чечеклерге бенъзетмелер), мейва ве себзе (кирез, къабакъ, бадем, согъан).

Ханлыкъ девиринде ишлеме ичюн йиплер
Эски Къырым ве Багъчасарай районларында
ишленип чыкъарыла экен. Осюмликлерден
усталар йиплерни боямакъ ичюн боялар азырлай
эдилер. Къаверенки ренк ичюн джевиз
къабугъындан, сары ренк ичюн согъан
къабугъындан файдалангъанлар. Акация ве
къадын тузлыгъы (барбарис) тамырлары исе
ачыкъ-сарыдандан портакъал тюсюнедже
чешит ренклер бере экен. Орьнеклернинъ ренки
ишлеме не вакъыт япылгъаныны тасдыкълай.
Мавы, сары, беяз ренклер бирикмеси- XVIII
асыргъа; мавы, сары, къырмызы – XVIII-XIX
асырларгъа; къырмызы, сары, къара -XIX

Эр бир уста озь нагъышларында яшагъан ерининъ
табиат чизгилерини косьтермеге арекет эткен.
Ялы боюндаки нагъышларда денъиз, осюмликлер;
шималь беттеки нагъышларда исе -чель, отларнынъ
ресимлерини коръмек мумкюн.

Къартанамнынъ диварбези
«татар ишлемеси» иле, саде
йиплернен ишленген ве зенгин,
аэнкли осюмлик орьнеги иле
безетильген. Эки кенарында
геометрик орьнекли
гырджвалар. Олар пакълава, яни
ромб шеклинде. Ромб ер,
берекетнинъ темсили олып,
тертип ве акъикъатны ифаде
эте.

Орьнекнинъ анъаневий
къырмызы, мавы, ешилъ
түслери сейирджиде миллий
ислер уята. Мен беллесем, бу
диварбезнинъ орьнеклери кучъ-
къувет, генчлик дюльберлик ве
тынчлыкъ темсалидир.

Буларнынъ эписини къартанам тариф эткенде
козьлери яшланды. Диварбезлернинъ бирисини о,
мектепке,къырымтатар тили ве эдебият одасына,
дигерини исе шахсен манъа багъышлады. Мен де пек
эйеджанландым. Къартаначыгъымнынъ нагъышлы
безлерини мен омюрлик сакълайджам, чюнки олар
бизим айлемизнинъ дегерлигидир. Оларда
къорантамнынъ кечмиши,сыры сакълы.
Буны бизлер - яш несиль анъламакъ керекмиз.

